

עמורדת התורה

כשהגיע זמנו של הגה"צ רבי יצחק גרודזינסקי זצ"ל, להסתלק מן העולם הזה לעולם שכולו טוב, לקח לידי גמרא מסכת ברכות, פתח בדף י"ז וקרא: "סוף האדם למות... אשרי מי שגדל בתורה ועמל בתורה ועשה נחת רוח ליוצרו", חזר כמה פעמים על אותו מאמר, נרדם ליד הגמרא ועלה לעולם שכולו טוב • הליכותיו בקודש, עם גילוי קברו במלאות תשעים שנה להסתלקותו

להחזיק ספר חומש בידו, להפגין בכך כלפי הרבים שהתלמידים קמים לכבוד הספר ולא חלילה לכבודו.

כן ייסד בוורשא הגדולה ישיבה קטנה, ישיבה גדולה וכולל אברכים. מכל אלה לא נהנה מאומה במשך כל חייו. לצורך מחייתו המצומצמת ביותר הייתה לו הכנסה מבית מדרשו שבחצר ביתו שנקרא 'חברת לומדי תורה', אשר ייסד אותה במניין אנשים, ועד מהרה גדל והקיף מאות. זכה להעמיד תלמידים רבים גדולי שם שכיחנו כרבנים וראשי ישיבות במהלך הדורות.

מזן ה'חפץ חיים', כל אימת שהיה מגיע לעיר וורשא היה מתארח רק בביתו של רבי איטשע, ואף הכיר לו טובה על כך, ובהיותו זקן ושבע ימים הגיע להספידו ליד מיטתו בהלוויה. גם כשנתמלא הבית באורחים ולא היה מקום להיכנס,

לאחרונה באורח פלאי, ועתה התקיימה בה תפילת בנים על קברי אבות, על קברו של אבי המשפחה הנודעת. עין לא נותרה יבשה למראה ההדר וההוד.

תיאורו של ה'חפץ חיים'

"הצדיק מוורשא". זה היה כינויו הידוע של הצדיק המפורסם הגאון רבי יצחק גרודזינסקי זצ"ל מוורשא, וכהגדרת מרן בעל ה'חפץ חיים' זי"ע שאמר עליו: "תדעו נא שעמוד התורה והחסד בוורשא וסביבתה, זה הרבה בזכותם של רבי איטשע גרודזינסקי ואשתו והודות להם".

רבי איטשע הקים תלמוד תורה שלימדו בו 13 מלמדים. הוא ייסד אותו והוא אשר דאג לכל צרכיו וצרכי המלמדים. וכשהיה מגיע לבקר בתלמוד תורה והילדים היו קמים לפניו, נהג תמיד

וורשא.

בית הקברות העתיק הינו אחד מהמקומות המתויירים במדינה כולה, מעל שלוש מאות אלף קברים ספונים בו, ומרביתם בלתי ניתנים לגילוי, בשל הזמן הרב שעבר מאז נחפרו הקברים והוקמו מצבותיהם.

נכדיו של אחד מגאוני התורה בעבר בעיר זו – הגאון רבי יצחק גרודזינסקי זצ"ל, לא חשבו לרגע שהם יצליחו לאתר את קברו של הסבא, בין מאות אלפי קברים שספונים בבית הקברות הגדול בוורשא. עם זאת קיננה בליבם המחשבה, אולי דווקא עתה לאחר כתשעים שנות היעדרותו, יעלה במזלם, ויצליחו לאתר את מקום קבורתו הבלתי נודע כל השנים.

עתה, כשמלאו תשעים שנה מיום פטירתו, התגשמה המשאלה, ומקום קבורתו נתגלה

ההחסד בפורמטה

נתן רבי איטשע את מיטתו לאנשים זרים, אפילו מצורעים וחולי רוח הכניס ואירח בשמחה ובטוב לבב בביתו. יחד עם אשתו הרבנית דאג להכניס חתנים וכלות יתומים לחופתם ודאגו לכל צרכיהם האישיים. הרבה סיפורי ומעשי חסד סופרו על רבי איטשע ואשתו, והרבה מקרי הצלת נפשות ופדיון שבויים נעשו על ידם.

סיפור מופלא סיפר נכדו הג"ר אברהם רוזנברג שליט"א, בנו של ראש ישיבת סלבודקה, שהיה חתנו של בנו הנודע רבי אברהם גרודזינסקי. היה זה באחד הביקורים בהם הגיע מרן החפץ חיים לוורשא למכור את ספריו, וכל אימת שהיה בא לעיר זו, היה דר ומתאכסן בביתו של רבי איטשע. אך למרות השבת, ראה רבי איטשע, כי האורח הדגול מרן ה'חפץ חיים' אינו אוכל דבר מלבד הנצרך לו במעט לשבת קודש, והדבר היה מוזר בעיניו. הוא פנה קמיה החפץ חיים בשאלה מדוע אינו אוכל את מאכלי השבת הערבים אותם הכינה רעייתו הצדקנית במיוחד עבור שבת קודש.

השיב לו ה'חפץ חיים' בענוות חן, שאילולי הייתה שבת היום, לא היה טועם דבר, מחמת תענית חלום שהיה מקבל על עצמו ביום זה, היות וחלם הלילה שבנו יקירו נלקח לבית עולמו בשיא פריחתו.

הדבר היה לפלא, אך מעט לאחר צאת השבת, התקבל מברק בהול בוורשא, ובו הודעה על פטירת בנו יקירו של החפץ חיים.

באהבתה ישגה תמיד

מיד כשהגיע רבי איטשע לבירתה של פולין ממחוז לומז'ה, הוא נתן שיעורים ביער לקבוצות פועלים. באחד מביקוריו הראשונים של החפץ חיים בוורשא, נתודע אליו רבי יצחק והתקרב אליו, ואף מרן בעל החפץ חיים הוקירו ואף עודדו בהפצת לימוד משנה וגמרא, מוסר, מדות נאות והלכות בקרב יהודי העיר הגדולה וורשא.

בהתאם להנחיותיו של החפץ חיים, ארגן רבי יצחק שיעור בגמרא אשר ניתן על ידי אחיו רבי יעקב ישראל. כן הושיב קיבוץ של בחורים שלמדו בבית מדרשו, ומינה כראש להם יהודי למדן מופלג בתורה וביראה. אף ישיבה הקים רבי יצחק ברחוב מילה, ובישיבה מספר ר"מים המוסרים שיעורים תמידין כסדרם לצעירי הצאן.

מבין שומעי לקחו יצאו לאחר מכן מספר אנשים לכל קצוות העיר הגדולה, ועשו כמעשה רבם בהפצת תורה ודעת, ואף חתנו של רבי יצחק, רבי ישראל הירש, ארגן חבורה גדולה ללמוד גמרא ומשניות, בכל החוגים הללו שאורגנו בידי רבי יצחק וכווננו ע"י החפץ חיים, למדו גם בספריו של החפץ חיים – 'משנה ברורה' ו'שמירת הלשון', וכן בכל ספרי המוסר שחיבר.

כחמישים שנה לאחר שהחל את שיעוריו בוורשא, אפשר היה לראות בכל מקום בעיר הגדולה הזו, חבורות לימוד שהתארגנו מכוחו ומכוח כוחו של רבי יצחק גראדז'ינסקי.

רבי איסר זלמן מלצר סיפר ששמע בעצמו מפיו

בענייני תורה והלכה למעשה, היה נוהג לפנות לגדולי הדור, ולא היה מחליט על דעת עצמו מאומה. בכל הנוגע לספקות כשהיו זקוקים להכרעתה של דעת תורה, היו תמיד פתוחים לפניו בתייהם של גדולי הדור דאז רבותינו הגדולים מרנן הבית הלוי, רבי חיים מבריסק ורבי חיים לייב מסטוויסק זצ"ל.

עבודת התפילה שלו הייתה לשם דבר. היה זה מחזה נדיר להביט בו איך הוא היה עומד ומתפלל לפני קונו שלוש פעמים ביום. כיצד הוא היה חוזר כמה פעמים לעצמו בכל לבו ונפשו את פירוש המילים: "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון", הוא היה מסביר לעצמו באידיש את משמעות המילים, ויכלו לראות בעין ולהרגיש איך הוא שואב ממש אמונה וביטחון בחזרונו על המילים שוב ושוב.

של החפץ חיים, שאמר שרוב התורה שישנה בוורשא הינה בזכותו של רבי יצחק, שהיה הנחשול להרביץ תורה ברבים בעיר זו.

פעם נתפס רבי יצחק על ידי השלטונות כחשוד למרגל, וזה היה בזמן שהסתובב סביבות העיר בשדות לבדוק את מצב העירוב, ובקושי גדול עלה בידי השתדלנים לשחררו לחירות.

נכדו רבי אברהם רוזנברג מספר, שרבי יצחק היה מסור בכל לב לתלמידיו, וכל אימת שהיה בחור בישיבתו שלא חש בטוב, ישב עם רעייתו שעות ארוכות לחשוב מי יוכל לטפל בו הכי טוב, ולא נח עד שסודר הדבר לשביעות רצונו.

ירא שמים ועובד ד'

בכל הנוגע לשאלות ובעיות שהיו מתעוררות

צורת פטירתו הייתה מופלאה. כשהגיע זמנו להסתלק מן העולם הזה לעולם שכולו טוב, ירד מן המיטה, לקח לידי גמרא מסכת ברכות, פתח בדף י"ז וקרא: "סוף האדם למות... אשרי מי שגדל בתורה ועמל בתורה ועשה נחת רוח ליוצרו, גדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם". חזר כמה פעמים על אותו מאמר, נרדם ליד הגמרא באמצע עיונו במימרא זו, וכך נסתלק לעולם שכולו טוב במיתת נשיקה ממש ביום ו' עש"ק ה' לחודש סיון תרפ"א.

זכה רבי איטשע להעמיד דורות ישרים מבורכים. צאצאים שהמשיכו את דרכו הרוחנית והתורנית, והיו לשם ולתפארת בעם ישראל. שני בנים היו לו וחתן אחד. בנו הבכור היה הקדוש רבי משה גרודזינסקי זצ"ל הי"ד, שלמד בישיבת לומזא ובישיבת ראדין, שם למד עם מרן החפץ חיים זצוק"ל ביחידות. לאחר נישואיו היה משגיח בישיבתו של ר' איטשע 'תורת חיים' בוורשא, וכשעלה בשנת תרפ"ה לארה"ק התגורר בחברון והיה מזכיר הישיבה. בי"ח באב תרפ"ט, נרצח בטבח של הפורעים הערבים בחברון, הי"ד. מצאצאיו של רבי משה הידועים הם בנו: רבי אברהם פנחס גרודזינסקי זצ"ל. חתניו: הגאון רבי אברהם אדלר זצ"ל והגאון רבי יעקב אריה ניימן זצ"ל ראש ישיבת אור ישראל.

בנו השני של רבי איטשע היה הקדוש רבי אברהם גרודזינסקי זצ"ל הי"ד, שלמד בישיבות לומזא, ראדין וסלבודקה והיה מקורב למרן הסבא מסלבודקה זצוק"ל. לאחר נישואיו התגורר בסלבודקה והתמנה למשגיח הישיבה. כאשר פרצה מלחמת העולם השנייה נשאר רבי אברהם לבד עם הישיבה ובגטו קובנא היה הרוח החיה. כשהנאצים ימ"ש חיסלו את יושבי הגטו ורבי אברהם היה אז מאושפז בשל חוליו, שרפו את בית החולים שבו אושפז ושם עלה בלהבות השמימה על קידוש השם. חתניו הגדולים והחשובים של רבי אברהם היו: הגאונים רבי חיים קרייזוויטש זצ"ל, רבי שלמה וולבה זצ"ל, רבי ברוך רוזנברג זצ"ל ובנו שיבלחט"א הגאון רבי יצחק גרודזינסקי שליט"א. חתנו של רבי איטשע היה הגאון רבי ישראל צבי וויינצימער זצ"ל שהיה ר"מ בוורשא שנים רבות.

גילוי המופלא של הקבר

תשעים שנה חלפו מאז פטירתו של רבי איטשע ומקום קבורתו בבית הקברות העתיק בוורשא. במשך כל השנים ניסו צאצאיו לחפש את מקום קבורתו ולא עלה בידם. בית הקברות בוורשא גדול ועצום, וקבורים בו 300,000 נפטרים (!). יער גדול וסבוך צומח בין המצבות, וקשה היא ההליכה בין השבילים.

לא זכה רבי איטשע שאף אחד מצאצאיו הרבים יעלה על קברו במשך השנים, כי קשה החיפוש

גם כשנתמלא הבית
באורחים ולא היה
מקום להיכנס, נתן רבי
איטשע את מיטתו
לאנשים זרים, אפילו
מצורעים וחולי רוח
הכניס ואירח בשמחה
ובטוב לבב בביתו. יחד
עם אשתו הרבנית דאג
להכניס חתנים וכלות
יתומים לחופתם ודאגו
לכל צרכיהם האישיים

היה זה מחזה נדיר
להביט בו איך הוא
עומד ומתפלל לפני
קונו שלוש פעמים
ביום. כיצד היה חוזר
כמה פעמים לעצמו
בכל לבו ונפשו את
פירוש המילים: "פותח
את ידך ומשביע לכל
חי רצון", ויכלו לראות
בעין ולהרגיש איך הוא
שואב ממש אמונה
וביטחון בחזרו על
המילים

נודע גם כמי שעבד באמונה ובמסירות נפש בענייני תיקון עירוב כשר לתושבי וורשא, ומדי ערב שבת היה סוקר וסובב את העיר הגדולה במשך שעות רבות על מנת לסדר ולתקן את הטעון תיקון. כמו כן היה ידוע כבעל חסד עצום וביתו היה פתוח לרווחה לאורחים כביתו של אברהם אבינו. לרבנים, לראשי ישיבות, בחורי ישיבות ואף לאנשים ממשוטי העם.

אך מסירותו לנדכאים הייתה לשם דבר. מאורע מפעים שח לימים נכדו הגר"ח קרייזוויטש זצ"ל, היה זה בהיותו ראש ישיבה לישיבה גבוהה בוורשא. באחד הלילות באמצע הלילה ניגש למיטת אחד הבחורים, והעירו משנתו, כשהוא מבקש הימנו להתלוות אליו. הבחור שנתקשה להבין מה הביא את ראש הישיבה להעירו כך משנתו, עשה כמצוותו רבו, התלבש מיד וצעד עם רבו כבקשתו.

באותם ימים הייתה מחולקת וורשא לרובעים שונים, ובקצה העיר היה קיים רובע עוני, שבו אף תאורה לא היה בנמצא, וחיו בו בדלות מיוחדת, וראש הישיבה עם הבחור שמו פעמיהם לרובע זה, אך משהגיעו אליו, התקשו לילך בדרכם מפאת החשיכה ששררה ברחוב העיר. רבי איטשע הוציא נר מכיסו, אותו הדליק, וגישש באפילה לדעת היכן עליו להמשיך בהליכתו.

עם הגיעו לאחד הבניינים, הצביע על בית זה באומרו שכאן מצא את מבוקשו. הבניין היה ישן ודל במיוחד, ולו היו שתי קומות, השניים עולים מגששים באפילה, עד שמוצאים את דלת הבית, עם הגיעם הדלת פתוחה לרווחה, ורבי איטשע מבקש מהבחור לחכות לו בפתח הבית, והוא בגפו נכנס, מגשש בין הקירות, והבחור משקיף בתמיהה, מה מחפש ראש הישיבה בבית דלוח ועזוב זה, שלא נראה כלל שיש בקרבו משהו.

תוך כדי הדברים, הוא מבחין בחדר השני במיטת ברזל ישנה, עליה שכב אדם בלי תזונה, וכשרבי איטשע קרב אליו וראהו, החל לברכו לשלום, ואותו אורח הוציא כמה מילות שמחה מפיו, וניכר שדבר זה כרוך היה בקושי רב.

לאחר מכן התחיל רבי איטשע למשש את גופו, ורק לאחר זמן מה חייבנו בחום ובירכו ברכות חמות, כשניכר היה שהאיש מתקשה להיפרד מרבי איטשע, ובכל זאת הבחין הבחור בעודו משתאה ומשתומם על התנהלותו של רבו.

רק כשיצאו את הבית, פנו השניים בעלטה בכיוונם חזרה לישיבה, והבחור שואל את רבו מה פשר המקרה שחוה עתה. ורבי איטשע משיב בטבעיות אופיינית, שאדם זה הינו מצורע, שבשל חוליו נלקח להסגר רחוק מכל בני הבית, כשהאוכל נזרק לו מתחתית הבית, אך בהיותו והוא תלמיד חכם, ריחמתי עליו, מי יסייע לו במנוחת נפשו ובדידותו, ולכן החלטתי לבקר אותו לנסות להחיות את רוחו. כזה היה רבי איטשע, וכזו הייתה מסירותו לנדכאים בכל מצב ועניין.

יודעיו מתארים בערגה, שלא היה ולו יום אחד שבו הספיקו בני הזוג גרודזינסקי לסיים את תפילתם, ואפילו בר"ה ויו"כ, מרוב עיסוקם ועזרתם לכל יהודי באשר הוא.

**רק כשיצאו את
הבית, פנו השניים
בעלטה בכיוונם חזרה
לישיבה, והבחור
שואל את רבו מה פשר
המקרה שחוזה עתה.
ורבי איטשע משיב
בטבעיות אופיינית,
שאדם זה הינו מצורע,
שבשל חוליו נלקח
להסגר רחוק מכל בני
הבית, כשהאוכל נזרק
לו מתחתית הבית**

**באנגלית רצוצה,
הסביר המנהל שיש לו
תוכנה חדשה במחשב
שאותה הוא עדכן
לפני ארבע שנים, שבה
מוכנסים כל שמות
האנשים הקבורים
בבית הקברות על פי
רשימות ישנות ויומני
החברה קדישא,
ובמרכז מיקום
המצבה המדויק**

שם, ובפרט כשלא יודעים את מיקום הקבר בתוך
השטח הענק של בית הקברות. לפני שלוש שנים,
שבועיים לפני יום הארצות בסיון, נסע אחד
מצאצאיו, שהוא דור שישי לרבי איטשע, לנסות
ולחפש את המצבה ולעלות על קברו ביום פטירתו.
בכניסה לבית הקברות הוא גילה שקיים משרד
קטן שבו יושב מנהל המקום, שהינו יהודי פולני
שיועד לדבר רק פולנית ומעט אנגלית. באנגלית
רצוצה, הסביר המנהל שיש לו תוכנה חדשה
במחשב שאותה הוא עדכן לפני ארבע שנים,
שבה מוכנסים כל שמות האנשים הקבורים בבית
הקברות על פי רשימות ישנות ויומני החברה
קדישא, ובמרכז מיקום המצבה המדויק. וכשנאמר
לו שמו של רבי איטשע, הוא הקליד את השם
במחשב, ולהפתעת הכול אכן מצא שיש מיקום
לרבי יצחק ב"ר זאב גראדזינסקי שיום פטירתו חל

באותו יום מדובר.
הוא הסביר והדריך את קרוב המשפחה למקום
וסימון שעל פיו בו רבי איטשע קבור. הדרך
הייתה ארוכה בין רחובות ושבילי בית הקברות,
אך לא עברה כמחצית השעה ואכן בסייעתא
דשמיא מרובה נמצאה המצבה עומדת שלימה על
קברו של הצדיק רבי איטשע גרודזינסקי זצ"ל.
קשה לתאר את ההתרגשות העצומה, לאחר
כתשעים שנה, אף אחד מכל צאצאיו של רבי
איטשע לא זכה להגיע למקום בגלל שלא ידעו
את מיקומו.
משנודע על כך, התארגנה המשפחה הנכבדת
חיש מהרה, וקבוצה גדולה של נכדים וצאצאים
החליטו לעלות על קברו ביום פטירתו, וכך זכה
רבי איטשע שלאחר כתשעים שנה ידליקו נר על
קברו והשתטחו בתפילות ובדמעות שימליץ טוב

נוסח המצבה שנשמר בקפדנות

נוסח מיוחד המתאר את פועלו של רבי איטשע כתוב על המצבה והרי הוא לפניכם. ניתן לשים
לב שראשי התיבות מהנוסח הוא: הרב הצדיק ר' יצחק בן זאב:

פ"נ

התורה והעבודה מבכים את האבדה הגדולה
רץ ויסד חברה לומדי תורה להעלות מעלה מעלה
בנין עדי עד תלמוד תורה וישיבה הפורה ועולה
הפקיר והקדיש את עצמו לטובת חבירו
צדיקים וחכמים ודבריהם ה' לו לעטרת וזרו
דרכו תמיד שייף עייל שייף נפיק וברח מכבוד פאירו
ירא חטא מנעוריו ביסוד אמונת חכמים היתה נרו
קרוב לכל דורשיו לא הבדיל בין רחוק בין שאירו
רחים ומוקיר רבנן בכל לב ונפש גיבורים
ידע לישא ולסבול בלי מחשבות והרהורים
צרה כי קרה לאחינו מצא עזרה בכוחותיו הנשארים
חדל ונצר לשונו מרע ורק צד כל אחד מכבד ומרים
קן מצא וחפש אחרי המקום והבריות שאינם טהורים
בן יסורים כשה' סבב בשמחה ודאג לכל אנשי עירו
זאת ועוד הרבה יותר יעידו כל יודעיו ומכריו
אינו מחזיק טובה לעצמו בכל מעבריו
בכל דרכיו דבר ד' קיים בכל צעדיו
הרב הצ' ר' יצחק ב"ר זאב זצ"ל
גראדזינסקי
נפטר ביום ו' עש"ק כ"ה סיון תרפ"א

"בסביבה שלנו לא עלו כלל שאלות"

הרבנית וולבה, נכדתו של רבי יצחק זי"ע מעלה שרטוטים לדמותו של הסב הגדול נושא הבית בכללותו הוא תלוי בחינוך, כפי שנקבע הבית כך גדלים השוכנים בקרבו. אצלנו בבית עוד בשחר נעוריי, הבית הושתת על אמונתו וחוסנו של רבי יצחק, הסבא הגדול, האמונה הייתה חלק מהווי הבית. לא היו לנו מעולם חיים נוחים, אך באותה מידה מעולם לא התלוננו, ידענו שמה שיש לנו זה הטוב ביותר שיכול להיות, ולא ציפינו ליותר.

אני זוכרת אחרי פטירת האמא ע"ה, נותרנו בבית שמונה יתומים רכים, ואבא אסף אותנו ואמר לנו ברגש אבהי, כי עלינו להמשיך במסורת החינוך שקיבלנו מאמא, כי כך נוכל לזכותה, ובכדי שלא יהיה יותר טוב בשמים, צריכים אנו להתעלות ולהמשיך ביתר שאת. הדברים היו כה מובנים, ולא העלינו בדל של ספק בכך, ועשינו בהשקט את המוטל עלינו, להמשיך המסורת. חשוב לומר, שאבא היה בעל ייסורים גדול מטל ילדותו, אולם מעולם לא שברו ייסורים את רוחו, להיפך, התעלות וגבורה הפיק מייסוריו, ואחר שנתמנה למנהלה הרוחני של הישיבה הציפוהו גלי ייסורים שונים בזה אחר זה. כשמתה עליו אמא הרבנית ע"ה והוא נשאר מטופל בשמונה ילדים, כשהקטנים בהם בני שנה ושנתיים, והיה מן הראוי שלשמע הבשורה הנוראה לא יברך מיד את ברכת "דיין האמת", שכן כל ימיו נלחם נגד השגרה של 'מצוות אנשים מלומדה', והנה באה לידו מצוות צידוק הדין אשר עליה אמרו שיקבלו בשמחה, הוא נצרך ליומיים בכדי לברך ברכת 'דיין האמת' בדעת שלימה ובנפש חפצה כדין.

את כל זאת למד מאביו הגדול רבי יצחק, שהישרה עליו אווירה ייחודית זו. בסעודות שבת היינו יושבים לעתים שלוש שעות בשקט, אבא היה יושב עם הבחורים, ודיבר אתם על השיחה שאמר לפני מעריב, ורק לעתים כשלא היה אף אחד בחדרו יכולנו ליכנס ולדבר איתו, ואני זוכרת כיצד היה מתעניין בכל הדברים שהעלינו לפניו...

אני זוכרת, שבהיותנו בגטו לא היה לנו דבר, היינו מקבלים פרוסת לחם בבוקר, וצלחת מרק אחת בערב, ולא נהיינו היסטוריים, גם כשעברו עלינו תקופות קשות, כמו פרידת בני המשפחה, אינני זוכרת שנהיינו היסטוריים, להיפך, סבלנו בדומייה דברים באמת קשים, וכל העת חשבנו איך נוכל לשרוד את הקורה עמנו בזמן הקרוב, ידענו שכך הם חיינו בזמן זה, וקיבלנו זאת בדומייה, לאיש לא היה זמן למחשבה על שאלות באמונה...

אני זוכרת את אותו יום שנודע לנו כי מחסלים את הגטו, הייתי אז כבת 19 שנה, וסמכתי על אבא שיוביל אותנו בהמשך הדרך כפי רצון ה'. אני לא זוכרת שהיה לחץ, שמישהו איבד עשתונות, בסביבה שלנו לא עלו כלל שאלות, האמונה בה הייתה כה מושרשת, שהכול ידעו שזהו רצון ה', זה לא היה כוח טבעי מיוחד, זה היה תמצית החיים, אולי זכות אבות היא שסייעה לנו באותם ימים קשים.

אני זוכרת שהגיעו בלילה בחורים לאבא, והוא חיזקם ודיבר על ליבם, לא הייתי יכולה להיות נוכחת, כך שאינני יודעת מה הוא אמר להם באותה שיחה, אבל אני זוכרת שפניו היו שלווים, ולא ניכר עליו שום לחץ, 'זהו רצון ה' - הוא היה מפטיר. מהיכן שאב כל זאת, רק מהחינוך שקיבל בעודו נער, מאביו הגדול רבי יצחק, זכותם תגן עלינו.

בעד המשפחה המפוארה ובעד עם ישראל בכלל. ההשגחה הפרטית הייתה כפולה, הן במציאת מקום הקבר שלא נודע עד היום, והן במציאת המצבה שהייתה שלמה ומוצקה, למרות מלחמות העולם וההפגזות שהיו על העיר וורשא, ואפשר היה לקרוא את הכתוב עליה. אותו צאצא שזכה להגיע למקום ולהתפלל ליד הציון ביום היארצייט, שאל אם יש אפשרות לצבוע את האותיות ולעשותן קריאות.

עובד של בית הקברות, פולני שאינו יהודי דרש על כך סכום לא מבוטל, כי על המצבה כתובות באופן מופלא 600 אותיות, וזו עבודה לא קלה לשחזר במדויק את הכתוב עליה. הוא קיבל את הסכום במזומן במקום, והבטיח שתוך שבועיים תסתיים מלאכת הצביעה והשיפוץ של המצבה.

התרגשות עצומה אחזה בקרב כל המשפחה והצאצאים הרבים של רבי איטשע. אחרי שכל כך הרבה שנים נסעו וחיפשו ולא מצאו כלום, ובסייעתא דשמיא נמצא מקום קבורתו ומצבתו עומדת שלימה.

בכו בכה להולך...

בין שבילי בית הקברות, התהלכו הנכדים, ולא האמינו למראה עיניהם. ככל שהעמיקו במעבה היער, אחזה בהם ההתרגשות יותר ויותר, כיצד במעבה יער שכזה ניתן למצוא קבר בודד של אדם אחד ומיוחד, שאיש לא ידע לספר על מיקומו המדויק עד עתה.

הנכדים הלכו וקרבו, ועמם התפללות והתחינות, להתפלל בקברו של הסבא, שזכה לשושלת מפוארת, בבניו הנודעים שאחד מהם הינו רבי אברהם גרודזינסקי זי"ע, שהקים משפחה לתפארת, בהם חתניו הגאונים, הגר"ח קרייזווירט, הגר"ב רזנברג, והגר"ש וולבה זצ"ל. הם עמדו ליד הציון ושפכו צקון ליבם לאביהם שבשמים שיזכור שוכני עפר ויושיע את עמו ישראל מצרותיהם.

אחד מנכדיו, הגאון רבי בן ציון נשר שליט"א נעמד לומר כמה מילות הספד, ההתרגשות הורגשה היטב בקולו, והוא אמר על גילוי הקבר, שזו שעת התרגשות עבורו, שזכה לחזות בקברו של אבי המשפחה הגאון רבי יצחק.

לדבריו, היה שווה המהלך של אלפי הקילומטרים מארץ הקודש, בכדי לגלות את קברו של הסבא, "ביאתנו לאחוזת זו תעורר זכות אבות, כפי הנאמר בסליחות, מכניסי רחמים השמיעו לפניו והזכירו לפניו תורה ומעשים טובים של שוכני עפר, שיזכור אהבתם ויחיה זרעם..."

הוא הביא בין דבריו את משלו של המגיד מדובנא על המקרא שנאמר בתוך פרשת התוכחה באמצע הקללות - "וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור". והקשו המפרשים, מדוע באמצע מקראות התוכחה נכתב מקרא זה שהינו מקרא המסמל זכות אבות, ולא שייך לקללות הנאמרות בו.

והמשיל המגיד מדובנא זאת, לשני נערים שעשו עוולה והגיעו למשפט על חטאם. הראשון שהיה

בנו של עבריין גדול, קיבל מהשופט עונש קל ופטר אותו מחטאו, ואילו חברו שהיה בן של שופט ועמית לחברותו, קיבל עונש חמור בהרבה. לפליאתו מדוע קיבל על אותה עבירה ממש כפי שעשה חברו, עונש חמור בהרבה מחברו, השיב השופט, שאותו נער שלמד מאביו כיצד להתנהג, עונשו קל, אבל אתה שראית אצל אביך התנהגות אחרת נאותה וראויה, ובכל זאת לא התנהגת כראוי, עליך לקבל עונש חמור יותר... זהו מה שלימדנו התורה בתוכחה, שבהיותנו בני אבינו אברהם יצחק ויעקב, עלינו לנהוג כשורה, וכך ניתבע יותר על מעשינו שאינם כשורה.

עלינו לדעת שיהודי הכי רחוק, כשיש לו זכות אבות, זוכה הוא לאהבה מיוחדת, זכות גדולה היא לנו לעורר זכויות התורה של הסבא רבי יצחק הגדול, שתוקף גדולתו נודע ברבים עוד בחיי חיותו, והתפלל בתחינה ליושב במרומים שזכותו

תעמוד לנו כל הימים.

לאחר מכן החל נכדו רבי אברהם רזנברג שליט"א לשאת את דבריו. הוא תיאר שמרן רבי איסר זלמן מלצר סיפר לימים, שרוב תורת וורשא היא בזכותו של רבי יצחק, שעמל בכל כוחו להפריח שממון התורה בכל כוחו.

כמו כן סיפר, שהבית הלוי, אחר שעזב את רבנות סלוצק, היה כשנתיים ימים בוורשא ולמד בה תורה בגפו, ורבי איטשע שגילה זאת, נדבק בו כהרגלו, ועד מהרה הפך ליד ימינו, וכשקיבל הרבנות בבריסק ליווה אותו למשרתו הרמה.

הוא תיאר, שמרן החפץ חיים אמר עליו בהספדו, שאם רבי יצחק שנודע במעשיו הגדולים הינו לגלגל של רבי נחומקה מהורדנא, אז הוא יותר גדול ממנו, כיון שגם רעייתו היא מעין רבי נחומקה, ונמצא שיש לנו שני רבי נחומקה בהם...